

БОГДАН НИКОЛОВ
АЛТИМИР ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
ИСТОРИЧЕСКИ ОЧЕРК

chitanka.info

Село Алтимир, Врачански окръг, се намира в средата на плодородната Дунавска равнина, разположено по левия брег на река Скът.

Най-ранните обитатели в околностите на селото са първобитните хора. Те се заселват тук в началото на Новокаменната епоха^[1] (5,000–2,300 год. пр.н.е.), като образуват селище в м. Бреста, на 1 км. северозападно от днешното Алтимир. Това е една естествено укрепена височинка сред равнината, оградена на изток и юг с блато.

Разкриване на останките от това селище става първи път през 1924 г. при изкопи за трасето на ж.п. линия Орехово — Червен брег. Тук се намират отломъци от кремък, кости от разни животни, парчета от примитивно изработени глинени съдове и един каменен чук^[2]. През 1951 г., при изкопите за новата ж.п. линия Враца — Орехово, се намериха още няколко каменни брадвички и чукове, парчета от глинени съдове и кремъчни стъргала, които се пазят в местната музейна сбирка при училището.

Каменни оръдия на труда от същата епоха са открити до сега и над м. Мечи лъг, югоизточно от Калето — в основата на Върха и в двора на Димитър Савчев, но това са случайни и единични находки, от които не може да се предполага, че на тези места е имало селище. Първобитните жители на селището в м. Бреста са живели в матриархална родова община. Главен поминък им е било мотичното земеделие и скотовъдството. Занимавали са се и с лов на диви животни, за което говорят намерените кремъчни върхове за стрели и бойни каменни топки.

В горните културни пластове на селището в м. Бреста се намират каменни чукове — брадви и парчета от глинени съдове, които по форма и начин на изработка се отнасят към каменномедната епоха(2,300–1,900 г. пр.н.е.) и говорят за съществуване на селището и по него време^[3].

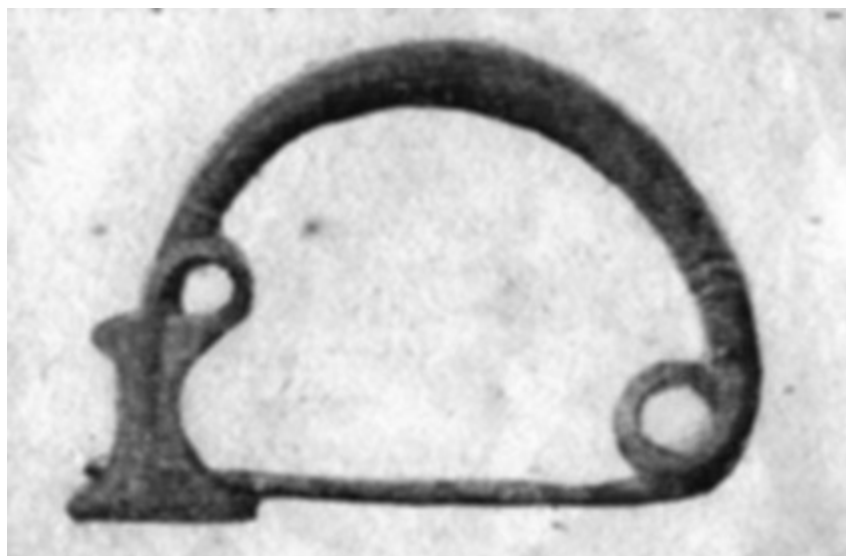
Фиг.1. Бронзови брадви от м. Бреста

Непосредствено на югозапад от селището на първобитните хора в м. Бреста, по време на Бронзовата епоха (1,900–800 г. пр.н.е.) съществувало голямо тракийско селище. При изкопите, тук се намериха богати културни останки: основи на землянки, огнища, хромелни мелници, две бронзови брадви (фиг.1), глинени съдове (фиг.2), тежести за вертикален тъкачен стан и прешлени за вретена.

Фиг.2. Глинена чаша — бронзовата епоха

Това тракийско селище е разширило своята площ и е продължило да съществува и през Старожелезната (800–500 г. пр.н.е.) и Новоожелезната (500–100 г. пр.н.е.) епохи. От старожелезната епоха в този район са намерени доста глинени съдове и глинени погребални урни пълни с пепел и недогорели човешки кости. Урните имат езичести, пъпковидни и подковообразни дръжки и са работени на ръка по примитивен начин. Тук са намерени и няколко бронзови фибули (вид безопасни игли) от т.н. халцатски тип (една отлично запазена фибула намери Йоша Петкова — фиг.3).

Фиг.3. Бронзова фибула — старожелязната епоха

По време на новожелязната епоха това тракийско селище се разраства на североизток до водната мелница Фъртуна и на югозапад до изворите в м. Обрашина. От този период се намират богати културни останки като: железни брадви, желязно въоръжение, глинени съдове в сив цвят, работени на грънчарско колело и др., които се съхраняват в музейната сбирка при училището.

Най-личните паметници от новожелязната епоха това са тракийските земни могили в района на Алтимир. Тези могили траките са издигали при погребението на своята родово-племенна аристокрация. Най-голямата могила се намираше в квартала при гарата, до дома на Божин Димов. Тя е разкопавана през 1931 г., но намерените в нея погребения не са запазени. Сега е напълно заличена. На 150 м., югозападно от нея, имаше друга могила, която също се разкопа и унищожи, но намерените в нея желязна юзда^[4], железен меч и нож се запазиха. На заличаване е вече и една тракийска могила, югозападно от изворите при Обрашина.

В района на м. Бреста доскоро имаше запазени седем могилки. Сега от тях стоят само 4, но и те са вече на изчезване. Две са северно от рампата, от двете страни на шосето, третата е при маточниците на ТКЗС, а четвъртата, наричана Дръндарската — на 200 м. северно от нея. Три от могиликите се намираха до 1958 г. на 300 м. северно от Бреста, но бяха заравнени със скрепер. До едната от тях Косто Ат. Вълвовски намери добре запазено тракийско погребение от III век пр.н.е. То представлява глинена погребална урна, пълна с недогорели човешки кости и пепел, сред които се намери желязно копче и преждило от колан. До урната — поставени желязна юзда, връх от копие и закривен желязен нож (фиг.4).

Тракийско селище от Новожелязната епоха е имало и в местността Уловица — около извора Стублата. При изкопите за преустрояване на извора в чешма, тук се намериха останки от жилища, глинени съдове, римски републикански монети и много тракийски накити. Южно от извора Стублата и сега личи голям тракийски некропол. Същият се състои от седем земни могили. Тъй като местото отдавна се оре, пет от могилите са вече на изчезване. Добре са запазени само две могили, с височина до 2 м. и диаметър 20 м.

Следи от селище през същата епоха се намират в падината, източно от днешната циганска махала. Около това селище също така

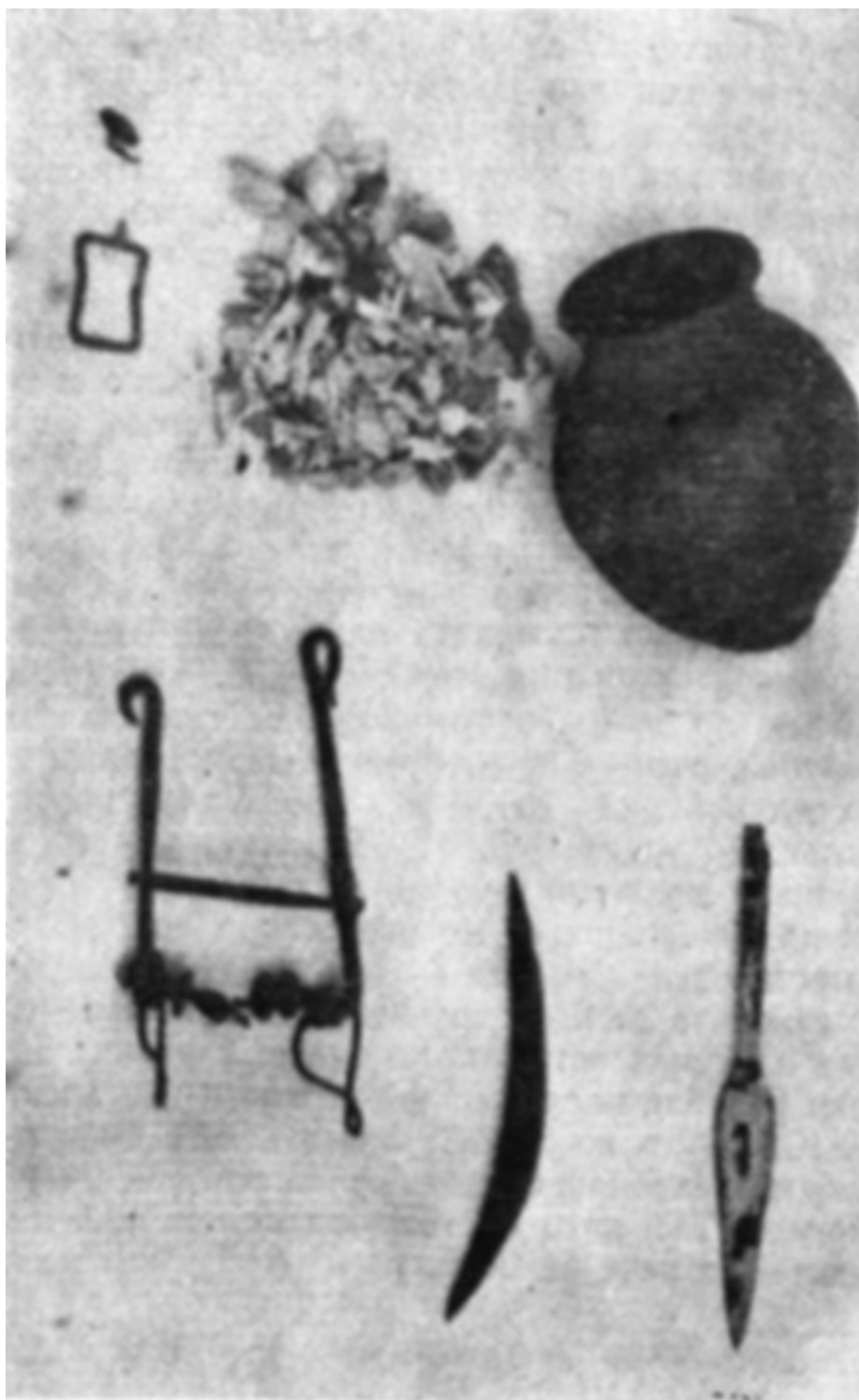
има голям могилен некропол. Две от могилите стояха доскоро непосредствено в източния край на махалата. В близките години обаче бяха разкопани, като пръстта им е употребена за направа на тухли. Находките от едната не са известни, но в другата се намери погребение, извършено чрез изгаряне на трупа. От погребалния инвентар са запазени: крив железен нож с ножницата, желязна юзда — без едина кнебел и една медна апликация, силно повредена от огъня. Тази находка определя погребението от III век пр.н.е.

На Чукарите — 350 м. източно от циганската махала, има запазени и сега 6 земни могили, а на 200 м. южно от тях има още три могили.

Останки на селище от Старата и новожелязна епохи се намират и около изворите при Гръстелнишка могила — на юг от днешното село.

Това са останките от богатата тракийска култура, преживяла в района на селото ни хилядолетия и неповторима вече никога в човешката история. Траките от тези селища са се намирали в етап на пълно разложение на родово-общинния строй и са живели в т.н. период на военната демокрация. Сред тях се създава богата родово-племенна аристокрация от една страна и свободно селячество от друга.

В началото на I век от н.е. голямото тракийско селище, около м. Бреста, престанало да съществува. Жителите му претърпели жестоко бедствие от римските завоеватели, които за столетия се настанили тук. Изчезването на селището потвърждава и една колективна находка от сребърни монети, които намери северно от Фъртуна, Стефана Маринова. Последните монети на находката са от император Траян (98–117 год.).

Фиг.4. Тракийско погребение — новожелязна епоха

Такава е била и съдбата на останалите тракийски селища в района на Алтимир. Културни останки от римската епоха в тях не се намират.

Завладявайки Балканския п-в римляните превърнали траките в роби. Установен бил във всичките му форми робовладелският строй.

В латински надпис от III в., намерен в Калето е отбелязано, че виликусът Юлиан е направил оброк в чест на богинята Немезида (гръцка богиня на отмъщението и справедливостта).

Този почитател на Немезида е бил роб или слуга в робовладелско имение, което се е намирало в района на дн. Алтимир.

За да утвърди господството си на Балканите (I-V в.н.е.) Римската империя построява стотици крепости и укрепени селища, настанява в тях войски, прокарва пътища. Такъв един римски път е вървял от Улпия Ескус (при дн. с. Гиген) нагоре срещу течението на р. Искър за Сердика (дн. София). Под селото Долни Луковит от него се е отклонявал друг път в югозападна посока, минавал е край днешните селища Кнежа, Алтимир, Сираково и е стигал Монтана (дн. Михайловград) от дето е продължавал за Ниш и пр.

Сребърна римска фибула от м. Калето

На височината, северно от сегашното Алтимир, в м. Калето, римската власт издига здрава крепост, с дебели каменни стени, споени с хоросан.

Крепостта Калето е имала форма на тесен правоъгълник, дълъг 400 крачки и разделен напречно от две стени на три части. Входът се е намирал откъм западната страна и е бил защитен с две четириъгълни кули. На изток крепостта е завършвала с кръгла каменна кула и два дълбоки рова с насипи откъм запад^[5]. Височината на крепостните стени и кулите е била не по-малка от 10–12 м.

В Калето е била настанена римска военна част, която е имала за задача да държи в покорство подчиненото тракийско население в околността и пази спокойствието на римската държава. Вътре в крепостните стени, освен помещения за стражата и войската, е имало и храм на източния бог Серапис, построен в средата на II век^[6]. Храмът и сградите са били украсени с колонади и мраморни статуи^[7]. Изсечени върху камък латински надписи са били поставяни в чест на военначалници и управители.

От латински надпис, намерен тук, научаваме името на Валерий Антонини, който през III век е изпълнявал службата военен съгледвач^[8] (спеколатор), в друг надпис четем името на римския войник П. Аелиус Монимус, който се е числял към Първи италиански полк.

На запад от крепостта Калето, в днешната местност Хоросаня, през късноримската епоха се образувало голямо селище. Тук са се издигали солидни обществени постройки с колонади, търговски магазини, занаятчийски работилници и жилищата на римските колонисти и работещото им тракийско население. Водата от изворите при Обрашина е довеждана до тук с глинени водопроводни тръби.

По време на великото преселение на народите и особено с идването на славяните (VI в.) римската крепост Калето и селището при Хоросаня били разрушени, а населението им избито или пръснато.

Останали да стърчат само порутени стени, полусъборени кули, бойници и пепелища. От тук насетне времето, природните стихии и ръцете на следващите поколения довършили разрушителното дело. Развалините на Калето и селището при Хоросаня станали готови каменни кариери за околното население. През 1861 г. Митхад паша започва строежа на шосето Враца — Орехово. Хиляди кубици камък покорената рая превозила от Калето за новостроящия се път. Не били пощадени нито мраморните статуи, нито оцелелите плочи с латински надписи. През 1957 год. пороят беше измил на шосето един отломък от

плоча с латински надпис (фиг.5), който прадедите ни преди 100 години са донесли от Калето тук. Този надпис представлява надгробен паметник от III век. Макар и да липсва по-голямата част от него, може да се прочете, че някой си Ауфидиус е посветил паметника на своя брат...

Алтимирчени доскоро изравяха и камъните от основите на последните сгради.

Сега от Калето са останали само източните ровове, основите на входните кули и част от кръглата кула на източната страна. Сред развалините се намира обилен покривен материал, парчета от тухли, глинени съдове и много златни, сребърни и бронзови монети от римските императори през I-V век. Цено К. Йоргов е намерил тук две отлично запазени сребърни фибули.

Римското селище в м. Хоросаня днес е почти заличено. Тук-таме се виждат само следите на извадения камък. И в тези развалини се намират много римски монети, глинени съдове и отломъци от строителен материал. Иван Ценов Христов намери тук една бронзова статуйка на бога Хермес — бог на търговията (фиг.6). При изкопите за помпената станция се откри една добре запазена гърнчарска пещ, в която се намериха няколко цели глинени съдове

В северната част на Хоросаня се откриха две зидани с камък и хоросан римски гробници, едната от които е запазена и сега^[9]. Тук са погребвани богатите римски колонисти и местната аристокрация. Погребения на хора от обикновеното население през тази епоха се откриват в първи двор на ТКЗС и в района на гарата. Илия Симовски е запазил много глинени съдове и накити, намирани при тези погребения.

Фиг.5. Отломък от плоча с латински надпис

След разрушаване на римското селище и крепост, дълги години околностите на Алтимир са представлявали обезлюдена пустош. Как е било латинското име на крепостта Калето и селището в м. Хоросаня, за сега остава неизвестно. С изчезване на старото тракийско и римско население, изчезнало и името на крепостта и селището. Можем обаче да се надяваме, че в околностите на Алтимир има още латински надписи, в някои от които в близко бъдеще бихме научили античното име на римската крепост и селище. Едва през VIII век тук било образувано малко славянско селище. Неговите останки се намират и сега по левия бряг на Скът — западно от днешните гробища, в местността наречена Цолов Кривол или Селището. Преди тридесет години тук бяха разкрити основите на няколко постройки и камъкът от тях изваден. Местното население наричаше тези постройки „Мазите“.

Историята на това славянско селище е история на днешното Алтимир. От най-ранния му период се намират глинени съдове и

накити (пръстени, обици, гривни), които си приличат напълно с материалите намерени в други проучени селища у нас, съществували по време на Първата българска държава. Намират се и доста византийски монети от XI и XII векове. По време на Втората българска държава (XII-XIV в.) малкото славянско селище се разраства и обхваща целия днешен квартал, северно от ж.п. гара. Тук се изравят не само характерните за тази епоха накити, но също така и глинени съдове, украсени от вътрешната страна с богати растителни орнаменти, запълнени с разноцветна глеч. Такива глинени съдове се откриват при разкопките на Царевец и Трапезица в Търново. По това време селището получава и днешното си име Алтимир.

Името Алтимир е от кумански произход. През Втората българска държава в нашите земи се населяват много кумани. Това са народи от тюркско потекло, сродни на прабългарите. Куманската конница оказва помощ на братята Петър и Асен при освобождението ни от византийско робство. Доста кумански първенци насетне са играли важна роля в управлението на държавата ни, а самият български цар Георги Тертерий е от кумански произход. Неговият чичо Елтимир е бил управител на днешната казанлъшка област. Следователно името Алтимир (Елтимир) е лично име на човек от куманска народност. То е съставено от две думи АЛ, което ще рече РЪКА и ТИМИР — означаващо ЖЕЛЯЗО^[10]. Или преведено на български език името Алтимир значи ръка желязо (желязна ръка).

Фиг.6. Бронзова статуйка на Хермес

С падането на България под турско робство (1393 година) селото Алтимир остава на същото си място. Тук е съществувало то и през годините на робството и е било разрушено от кърджалиите в края на XVIII век.

Че действително селото Алтимир е съществувало почти през цялото време на робството, ни показват и редица турски документи, които се съхраняват в Ориенталския отдел на Народната библиотека „В. Коларов“ — София. Така в един документ от 1430 година, за облагане населението с данък, Алтимир е вписано с 37 къщи. Това е и най-ранният документ, в който се споменава селото ни.

Според този документ през 1430 година с. Алтимир е било тимар (вид турско феодално владение) на турчина Фуад — брат на Алил, който го владее. Султанската власт е дала на Фуад да владее с. Алтимир като тимар, поради това, че той е участвувал във военните походи на турската армия заедно с един чебелия (въоръжен от него конник), с един слуга и с една палатка.

За 1430 г. Фуад е взел от с. Алтимир доход равняващ се на 4,513 акчета (вид турски монети), а за миналите години, се казва в същия документ доходът от Алтимир е възлизал на 3,855 акчета. В тези вземания не се числи данъкът испенч, който се е равнявал по 25 акчета на глава.

От турски документ с дата 1673 г., за набиране на гребци за турския дунавски флот, от Алтимир е записан един човек — Малко, син на Стойко. Селото се среща и в турските архиви от 1848 година^[11].

За непрекъснатия живот на селото по време на робството говори не само запазването на името Алтимир, но също така и запазените старинни наименования на местности в неговата околност. Това са: Обращина, което значи място обърнато (обрищено) към слънцето; Стублата — извор с гърло от стебло (старобълг. стубл) — Прапора — височина и др.

В края на XVIII век Алтимир е било опожарено от кърджалиите и заравнено със земята. Една част от жителите му били избити, други избягали във Влашко, а само десетина фамилии от местните жители се скрили в горите на м. Уловица. Фамилията на Оджовци (Сикановци и Гъсаковци) се укривала от кърджалиите и чумата в горите до с. Три кладенци, Врачанско.

В първото десетилетие на XIX век, когато преминала опасността от кърджалиите и стихнала чумната епидемия, оцелелите алтимирски фамилии напуснали своите горски скривовища и се върнали на мястото на старото село. Тук обаче заварили само пепелища. Под страх от чумата те се заселили малко на изток от това място, където е днешното „сред село“. Старото място на селото останало да съществува под името Селището. През 1951 г. столетникът дядо Симеон Сикановски ни показва в м. Селището къде са били дворовете на тяхната фамилия Оджовци, Горановци, Кожухарците и др. Тези неща той знае от дядо си, който е бил свидетел на разсипването на Алтимир от кърджалиите.

И така, десетината оцелели алтимирски фамилии се заселили дето е сега „сред село“ и поставили началото на днешното село. Тези най-стари родове са: Горановци, Вълчковци (наричани в миналото Мечкарете), Пенелците (Моновци, Драгиевци, Йорговци — Кръстю Йоргов е от Хиновци), Динковци (Старшовци), Николовци (старото им фамилно име е Проданчовци), Чуковци (Търтениковци, Свраковци,

Нинашкови), Черговци (Гунинци, Падьови,) Чолаците (Чукундура, Цигаровци), Павловци (Зборовци, Гладньовци), Тиновци, Пълчовци, Нюшаковци (Генджуловци), Бебаците, Кожухарете и Оджовци, които наскоро се връщат от с. Три кладенци.

Забележително е, че домовете на тези стари фамилии и сега са в центъра на селото, а всички останали, които са придошли след това, са се заселили около тях. Разбира се с течение на времето някои от старите родове са се преместили или са продали дворовете си на някои от придошлите. Така например старият дом на Пенелците е бил дето е сега площада на „сред село“, а селският геран е правен от тях. Те били изместени от тук след Освобождението, поради планиране на селото. Дено Йолов Пенелски, който е живял малко на изток, е продал сетне двора си на Цветко Бойков Македонца. Влъчковци са живели гдето са сега Тошовци, но се изместват после на запад. Цветко Кожухарът пък е продал двора си на Пончо Тетевенеца и пр.

Некои от старите фамилии, поради липса на мъжка челяд да продължи рода, са взели такива от други родове.

В първите десетилетия на миналия век от Влашко започнали да се връщат избягалите от кърджалиите и чумата фамилии. Едни от тях са старо алтимирско население, но други са от разни села на равнината. Сега обаче е доста трудно да се определи коя фамилия от къде е.

Знае се, че от Влашко са дошли тук родовете: Резаците (Филийкьовци, Цаловци, Пенчо Ангелов, Райковци), Хиновци (Тошовци), Хаджийците, Ниновци, Бързаците, Пенданете (Скачковци), Гаргушовци (Каменчовци), Ганинци, Раловци, Опалете, Дилковци, Унуците (Джандарете, Стамболиевци, Пешуновци, Брънънови, Шунцови) Кръговци, Безиргянете и Влаевци.

Известно е, че Вълъовци са от с. Девене, откъдето бягали от кърджалиите и отишли във Влашко, а на връщане се заселили в Алтимир. На идване от Влашко Унуците били трима братя. Единият се заселва в Алтимир, вторият — в Кнежа, а третият — в с. Глава. Заселеният в Алтимир брат останал без деца и взел братово момче от Кнежа (рода Алковци). Затова днешните Унуци казват, че водят потеклото си от Кнежа.

От Влашко се завръщат в родината си и трима братя от Борован. Единият от тях си отива в Борован — от него са днешните Стойновци.

Другите двама — Тано и Рашо се заселили в Алтимир. От Тано са днешните Тинчовци, Гложаците, Тарашоевци, Стойновци и Белчовци, а от Рашо са Далбановци и Йончовци (като Христо Стоянкин е доведен в Йончовци от с. Мраморен).

След тези фамилии идват Маздраците. За тях не е известно от къде са избягали, но известно време са живели в Бесарабия и идвайки от там се заселили в Алтимир.

През тридесетте години на миналия век в равнината настъпило едно относително спокойствие. Тогава започва преселване на жители от полубалканските и балканските селища към полето. По него време в Алтимир се заселили следните родове: Фандъците, Дзипалете, Гетовци, Червенкинци и Рачовци (Кръстю Ив. Рачовски е от рода Павловци) са дошли от с. Кунино; Стоянчовци със старо име Палешковци (днешните Трифончовци, Мамичковци, Денчовци) — от с. Голямо Пещене; Буковченете (дн. Ралчовци, Златковци, Буловци) — от с. Буковец, Врачанско; Бобелете (дн. Комбаляците, Върбанчовци, Сътровци, Недковци, Величко Горанов) — от с. Горно Пещене; Димовци със старо име Карабашовци — са от с. Оходен; Турлаците (Пришълците) от с. Врачеш, Ботевградско; Дръндарете (Хойсовци, Велчо Йолов) от с. Громошин, Михайловградско; Мангушетете (Дзуаците, Телчарците — като се знае че Недко Телчарски е от рода Горановци) — са от Галиче; Поповци и Пенговци от с. Вировско; Неновци от с. Габаре; Суджуковци от с. Буковец (като са взети в стария род Дикарците) и др.^[12]

Точната година, в която всяка една от придошлите фамилии се е заселила в Алтимир не може да се определи, но тяхният последователен ред на идване личи от това, колко са по-далече от „сред село“ старите им дворове и колко имотите им в миналото са били по-отдалечени от селото. На местните фамилии старите имоти са най-близо до селото (като се изключи закупената от турците земя след Освобождението).

Главният поминък на алтимирското население по време на робството е било земеделието и свързаното с него скотовъдство. Жилищата са били землянки (узем къщи), с една или две стаи, в които наред с хората е живял и добитъкът. До средата на миналия век носията тук е била белодрешковска, но под влияние на преселниците от чернодрешковските райони, по-сетне тя става смесена.

До Освобождението най-плодородните земи в Алтимир са били собственост на ореховския турчин Давут бей. Той е своел двете воденици на р. Скът и Льговете (местността доскоро се наричаше Давутов лъг). Имал е голям чифлик в м. Чифлика — до воденицата Фъртуна, където са живели ратаите и добитъкът му. По сведения на стари хора един човек от Динковци е бил коняр в турския чифлик. Останалото население е работело ангария на турчина.

По време на робството старите и идващите фамилии са завладявали от пустеещите земи толкова, колкото са можели да обработват. Срещу тази земя те са плащали данък десятък и всички установени данъци, налози и такси в турската държава.

Според един турски регистър за данък юшура през 1871 г. от Алтимир са били събрани: 2,750 кила царевица (едно турско кило е равно на 50 ока или 70 килограма), 13 кила просо, 376 кила овес, 809 кила ечемик, и 224 кила пшеница. Като се има предвид, че юшурът е една десета част от производството, то обърнати в килограми килата могат да ни дадат съответното количество зърнени храни произведени в Алтимир през 1871 година^[13].

През 1868 година в Алтимир се открива училище^[14]. Според други извори училището е било открито през 1865 година^[15]. Първият учител е бил Васил Петков от гр. Лом, наричан от селяните Ломнелията. Той обучавал 15–16 момчета (до Освобождението девойки не са ходили на училище) в малката килия до старата църква, която се е намирала на площада пред Тинчовци. Това е било една плетеница, измазана отвътре и отвън с кал, с мъничко закнижено прозорче и няколко букови дъски на пода, върху които седели учениците. След Васил Петков тук идва свещеникът Мано от с. Реселец (от него са дн. фамилии Полулеевци и Мераците), който с църковната служба води и училището. Неговото учителствуване е било твърде кратко, тъй като наскоро става учител Иван Булата, а след неговото преместване в с. Сираково, учител става Йоло Токъов Дръндарски. През 1876 г. на училище ходят 45 момчета, а в първата година след Освобождението тук се учат 57 момчета и първите 10 девойчета.

Това са оскъдните сведения за историята на първото училище.

След Кримската война (1853–56 г.), западно от Алтимир, в м. Татарски трапица, която сега е заселена с квартала източно от гарата

се настаняват татарски колонисти. По време на Освободителната война (1877 г.) те се изселват заедно с турците в Анадола.

По време на робството в Алтимир не е имало революционен комитет. Селото обаче има двама борци за национално освобождение, с които справедливо се гордее. Това са Йото Мильов Фандъшки и Герго Миков Комитата.

Йото Мильов Фандъшки е роден през 1857 г. Баща му бил заможен търговец на добитък и изпраща Йото да учи третокласното училище в гр. Русе. Там той се запознава с борбата за национална свобода. През 1874 г. една черкезка банда напада в полето единствената му сестра Пеланка. Отрязват ѝ косите със златните наниз и я насилват^[16]. Наскоро след това Пеланка умира. След този случай Йото се отдава всецяло на борбата за освобождение. Отначало той минава в Румъния, а сетне се установява в гр. Орехово, където работи в местния революционен комитет за организиране на въстание. В една молба до Народното събрание за пенсия, след Освобождението, ореховчанинът Иван Тонев пише, че в неговия дом през 1876 г. се е намирала канцеларията на революционния комитет, където е работил като писар младежът Йото Мильов от Алтимир.

Когато Хр. Ботев и четата му спират на Бекет, Йото Мильов и други въстаници се присъединяват към четата^[17] — и слизат на Козлодуйски бряг.

След смъртта на войводата и пръсването на четата из Врачанския балкан, Йото се връща по обратния път за Румъния, нещо което са направили и други четници, но са били заловени или избити по пътя. Една нощ Йото се вестява при домашните си и моли да му дадат други дрехи и навуца. Идването му не остава тайна за samozабравили се българи, които веднага го издали на турците. Йото бил арестуван и под стража закаран пред турския съд в гр. Русе. Пред съда защитникът на подсъдимите 30 четника Илия Цанов от гр. Видин, представил работата така, че уж като минал с четата Йото останал в дома си и не продължил нататък. Поради липса на други доказателства и обстоятелството, че е заловен при домашните си, Йото бил оправдан^[18].

Вместо да се завърне в Алтимир Йото Мильов заминава в Русия и се установява в гр. Кишенев. На следващата 1877 г. се обявява Освободителната Руско-турска война и той се записва опълченец.

Минава заедно с руските войски Дунава и пада убит в боя с турците при гр. Стара Загора на 31 юли 1877 г.

Йото Мильов Фандъшки — Ботев четник, загинал като опълченец в боевете с турците при Ст. Загора на 31.VII.1877 г.

Герго Миков Нюшаковски, наричан още Комитата, е роден през 1855 г. От малък остава без баща. Когато станал на 14 години, майка му го дала да учи занят в гр. Орехово. Четиринадесет годишен Герго се учи за бръснар. Бил е едър и силен младеж, по характер буен и свободолюбив. Тези му качества не останали скрити за турците и след няколко разпри с тях, които едва не коствували живота му, през 1875 година минава Дунав и се озовава във Влашко. Там работи повече от година като ратай и бръснар на различни места. Когато през лятото на 1876 г. се обявява Сръбско-турската война, Герго Миков заминава за Сърбия като доброволец. На 20 август 1876 г. той се записва в доброволческата чета на Панайот Хитов^[19]. Взема участие във всички сражения с турците и проявява героизъм в боевете при Гредетин, за което бива награден.

След подписването на мира между Сърбия и Турция, Герго Миков минава отново в Румъния, а на следващата 1877 година се записва при руските войски в опълчението. В руските списъци на опълченците от Освободителната война 1877/78 г. за Герго Миков има следните сведения: Георги Миков от II дружина, 22 годишен, по професия бръснар, участвувал в Сръбско-турската война, пристигнал в Русия през 1877 г. от гр. Слатина^[20].

Герго Миков участва в епичните боеве на Шипка и във всички останали сражения до окончателното освобождение на страната ни от турците. За проявен героизъм е награден с три руски ордена и медали. Раняван е бил на няколко места от куршуми.

Подир освобождението на отечеството си Герго Миков се връща в родното си село Алтимир. Като поборник и опълченец му отпускат пенсия в пари и 200 дк земя в района на днешното село Бърдарски геран.

Герго Миков (Комитата) — от четата на Панайот Хитов през 1876 г. — Сърбия, сетне опълченец в Освободителната война

Истинският патриот обаче се отказва и от едното и от другото. „Аз не съм се борил за пенсия и за имоти — казвал той, а за свободата на България!“. Сетне се оженва и заживява като обикновените си съселяни. Препитава се от бръснарството. Бръснарница не е имал. Ходел е да бръсне хората по домовете им. Разправят, че като срещнал някои небръснат, извиквал му: „Сядай да те обръсна!“ ако поканеният

казвал, че няма пари, той добавял: „Като нямаш, няма да платиш! Кой те пита за пари!“ И начаса му обръсвал брадата.

Алтимирчани дълго помнели този едър и кокалест, малко прегърбен старик, който бродел бедно облечен по улиците с бръснарските си инструменти под мишница или се заседявал пред хана и разказвал с дрезгавият си глас за боевете „на Шипка Балкан“.

Герго Миков Комитата умира по време на Първата световна война в крайна бедност. За него и днес се пее в Алтимир една народна песен:

*Герговата майка
За Герго се нада,
Да си доде Герго
От Влашката земя.
Герго писмо праща
От връх от Балкана:
— Леле, мале, стара ле мале,
Скоро нема да си ида.
Другари събирам,
Комитин да ставам,
С турци да се бием...*

Песента записахме от др.
Драгана Кр. Джандова.

На 3 км. северозападно от Алтимир, на височината Прапора, се намира местността „Стоянов гроб“. Тук има малък каменен кръст и скромнен паметник, поставен в знак на лобното място на Ботевия четник Стоян Войвода от гр. Стара Загора.

Тъй като не знае истината за смъртта му местното и околно население разправя какви ли не измислици около подвига на този герой. Поради това поместваме пълния текст на превода от турския документ във връзка със смъртта на Стоян Войвода:

„12 юни 1876 г., Видин. — Писмо от председателя на специалната следствена комисия до мютесарифа в същия

град.

До н.пр. мютесарифа

Бунтовниците, които по-преди слезоха понеделничен ден от парахода над селото Козлодуй, наранили едно заптие от караула и по-нататък убили двама черкези и един турчин, били преследвани до скалистата местност при с. Баница. Трина души изостанали назад, като ги следвали. На другия ден (18 май стар стил или 31 май нов стил — Б.Н.) към 10 часа (16 часа наше време — Б.Н.), в нивите на с. Алтимир на тях попаднали черкезите от Хайредин и ги заловили: единия убит, а двамата живи и ги предали на властта. При следствието двамата заявиха, че били от селата Туден и Голеш, Пиротска каза, и то от дюлгерския еснаф. Името на единия е Коста, а на другия Дончо. Двамата дошли 10–15 дни преди това в с. Козлодуй и когато на споменатия ден (17 май 1876 г. — Б.Н.) правили кирпич край селото за строеж на къща и дюкян за единия от тях, те били вдигнати насилствено от слезлите бунтовници и натоварени с чанти и други неща, които носили до с. Бутан. Когато преминавали реката Огоста, успели по някакъв начин да се отскубнат. Като се връщали обратно за Козлодуй, срещнали едно въоръжено лице, някой от споменатите бунтовници, който трябва да е изостанал някак си в Козлодуй и бързал по пътя, за да настигне другарите си. Същият насочил срещу тях оръжието си и им заповядал: «Заведете ме при другарите ми!». Заставил ги да му се подчинят и така цяла нощ вървели заедно. Осъмнали в нивите на с. Алтимир. Дошли черкези. И понеже въпросният бунтовник започнал да стреля и да се съпротивлява на черкезите, бил убит от изстреляните от тяхна страна куршуми. Понеже двамата нямали оръжие и не оказали никаква съпротива, били заловени без да им бъде нещо сторено. Тъй като не носели открити листове и поради съмнение, че и те може да са от четата на бунтовниците, били докарани и предадени на управлението. От там били изпратени на нас. И действително, че и двамата са били взети насилствено от

Козлодуй от бунтовниците, за да им служат като водачи, се потвърди и от признанията на заловените бунтовници. Като се вземе под съображение, че понеже не са притежавали никакво оръжие, те трябвало да се подчинят на въоръжения бунтовник и по необходимост да изпълняват всяка негова заповед, взе се единодушно решение да бъдат освободени. На Ваше разпореждане!“^[21]

Следват подписи на комисията.

От този документ гибелта на Стоян Войвода е толкова ясна, че не е необходим никакъв коментар.

Алтимир е освободено от турското робство в края на октомври 1877 г. Руските войски пристигнали тук откъм гр. Плевен.

[1] Миков В. — Предисторически селища и находки в България — Сф. 1933, с. 33. ↑

[2] Миков В. — ИАИ III, 1925, с. 235. ↑

[3] Милчев Ат. — Археологическо проучване на с. Алтимир, Ореховско. — ГСУФИФ. год. LI, 1957, с. 221 сл. ↑

[4] Венедиков Ив. — Тракийската юзда. — ИАИ XXI, 1957, с. 190. ↑

[5] Шкорпил К. — Некоторые из дорог Восточной Болгарии. ИРАИК X, 1905, с. 530. ↑

[6] Шкорпил К. — СБНУ, кн. IV, с. 153 ↑

[7] Велков Ив. — ИАИ I. св. II, 1921/22, с. 245 ↑

[8] С1L. — №№ 13,719, 13,720 и 12,386 ↑

[9] Милчев Ат. — цит. съч. с. 211 сл. ↑

[10] Младенов Ст. — Към етимологическото обяснение на някои кумански собствени имена, — ИАИ III, 1925, с. 241. ↑

[11] Стойков Р. — Нови сведения за миналото на българските селища през XV и XVI в., сп. Истрически преглед, 1959, кн. 6, с. 77; ОАК 265/8, л 37 б; Ор кадия, 23 реби I 1804, зав. население. ↑

[12] Изказвам сърдечна благодарност на др. Горан Мангушов, който ми оказва помощ при издирване произхода на фамилията ↑

[13] Народна библиотека „В. Коларов“ — Ориент. отд. — сигн. Видин 118/22 ↑

[14] Илчев Ив. Н. — История на учебното дело в Ореховската околия от 1830 до 1926 г. — гр. Орехово 1926. с. 13 ↑

[15] Георгиев Ст. и Т. Икономов. Пътеводител за Ореховската околия. — Свищов 1904, с. 26. ↑

[16] Христо Ботев. — в Знаме, г. I. бр. 21; Хр. Ботев. — Съчинения под ред. на Ив. Клиничаров, Сф. 1927, с. 263. ↑

[17] Стоянов Захари. — Христо Ботев. Опит за биография. — Сф. 1946, с. 19 — Йото Мильов е под № 110 в списъка на четата. ↑

[18] в. Дунав, гр. Русе, год. XII, бр 1085 от 7.VII.1876 г. ↑

[19] Хитов Панайот — Моето пътуване по Стара планина... с. 110 ↑

[20] Българското опълчение — сб. документи, т. I, Сф. 1956 с. 431 ↑

[21] — Априлско въстание, сб. документи, т. III, Сф. 1956, с. 287.

↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.